

Vybraná témata z gastroenterologie

M. Dastych

Témata

- Nespecifické střevní záněty
- Jaterní onemocnění
- Onemocnění slinivky
- Syndrom krátkého střeva
- Coeliakie

Ulcerózní kolitida (UC)

- Nespecifický zánět, postihující tlusté střevo v různém rozsahu, nikdy nevynechávající konečník
- původce – neznámý (idiopatický zánět)
- zánět je soustředěn ve sliznici, neproniká střevní stěnou
- rozsah – rektální, levostranný, totální
- výskyt: 40/100000 obyvatel, ženy častěji než muži, maximum výskytu ve 30 ti
- etiologie – genetická dispozice, poruchy imunity, ztráta tolerance k nepatogenním bakteriím, vliv CNS

UC - příznaky

- rektální syndrom – tenesmy – nutkavý pocit na stolicí s vyprázdněním malého množství stolice, hlenu či hlenu s krví, stolice formovaná (postižení konečníku)
- kolitický syndrom – průjmy s krví, hlenem, hnisem (rozsáhlejší postižení)
- bolesti břicha, nechutenství
- hubnutí
- teploty
- bolesti kloubů, kožní změny
- chudokrevnost
- intezita příznaků závisí na rozsahu choroby

UC - diagnostika

- Anamnéza
- klinické vyšetření
- pomocná vyšetření:
  - KO, biochemie (CRP), mikrobiologie
  - endoskopie – rektoskopie, kolonoskopie
  - sono střev

UC – průběh a komplikace

- intermitentní – střídavý
- chronicky aktivní
- perakutní – toxické megakolon
- komplikace:
  - dehydratace a minerálový rozvrat
  - sepse
  - perforace střeva
  - akutní krvácení – hemoragický šok
  - kožní (*erythema nodosum*, *pyoderma gangrenosum*) ,
kloubní (artritidy)

UC - léčba

- podle závažnosti stavu a rozsahu postižení
- rektální tvar – aminosalicyláty, nálevy, čípky, bez dietních změn
- levostranný tvar – ASA tbl, nálevy, kortikoidy, atb
- totální tvar – infúzní léčba, kortikoidy, atb, imunosupresiva, chirurgie

UC - nutriční aspekty

- malnutrice marantická méně častá, spíše rozvraty vnitřního prostředí při akutním těžkém vzplanutí, dehydratace, hypoalbuminemie, sepse a stresová malnutrice
- anemie – kombinovaná
- deficiency Zn, Mg, Se, folát, Fe
- význam vlákniny (pektin, inulin, laktuloza) pro kolonocyt, SCFA

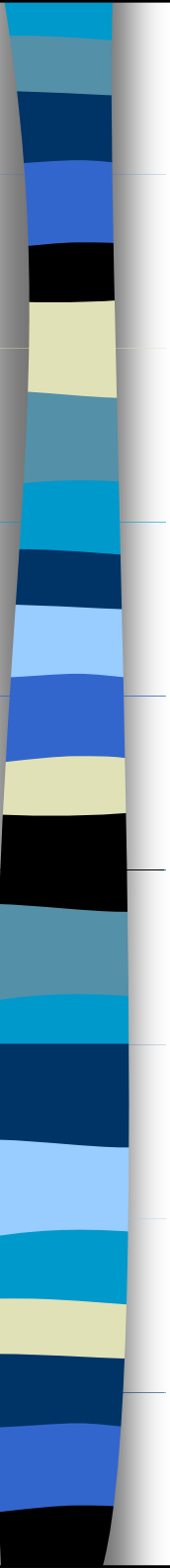

UC – výživová doporučení

- přístup dle závažnosti stavu
- 1. období klidové – obecné zásady zdravé výživy, event. suplementace Zn, folátu, Fe, Se, vláknina
- 2. období zhoršení – vyřazení dráždivých kořeněných jídel, mléko dle tolerance, substituce Zn, vit, Fe, Se vláknina, folát
- 3. období hrozících komplikací (dehydratace, min. rozvrat, krvácení) – JIP, TPN, infúzní léčba, enterální doplněk k výživě střeva, transfúze

Nespecifické střevní záněty

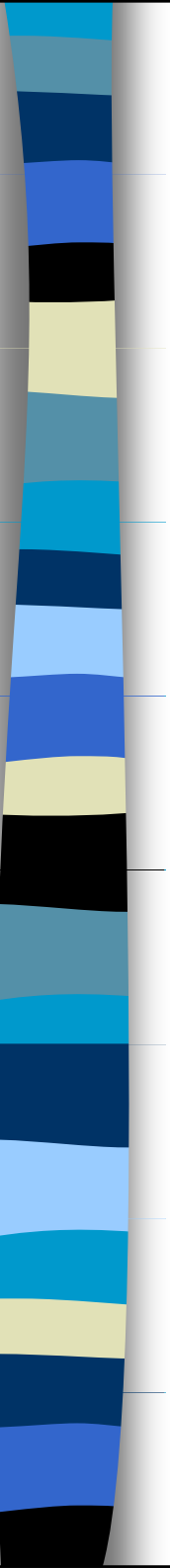
Endoskopické nálezy

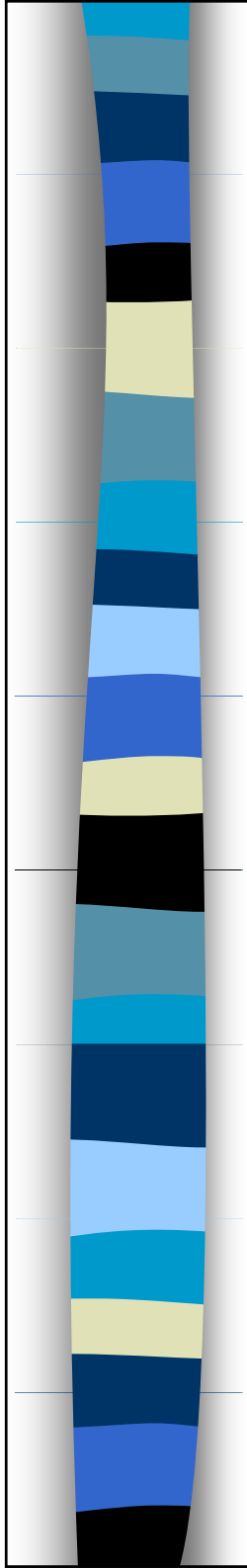
Ulcerózní kolitida

Endoskopické nálezy

irrigografie

Crohnova choroba - lokalizace

Crohnova choroba

- nespecifický zánět postihující segmentárně tenké a tlusté střevo, vyjimečně žaludek, jícen.
- zánět postihuje celou tloušťku stěny, tvoří fisury, granulomy, píštěle, abscesy, stenozy
- nejčastěji postiženo TI, cekum, ascendens
- etiologie nejistá – genetická dispozice, imunitní dysregulace, slizniční imunitní systém, snížená tolerance antigenům potravy, autoimunitní mechanismy
- výskyt: 20/100000, ženy i muži stejně, dvě maxima výskytu (15-22, 50-80)

CD – příznaky, diagnostika

- **bolesti břicha** (subilieus, imitace apendicitidy)
- **váhový úbytek** – sekundární malabsorpční syndrom
- **průjmy**, rektální syndrom
- píštěle – perianální, entrokutánní
- mimostřevní příznaky – kožní, kloubní, oční
- teploty

- Anamnéza
- fyzikální vyšetření
- laboratoř (KO, FW, CRP, zn. malabsorpce)
- endoskopie, sono střev, irrigografie, CT

CD – průběh a komplikace

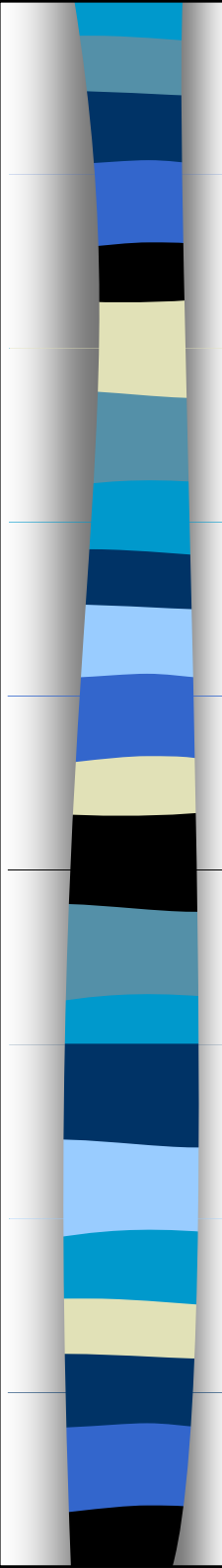
- nevléčitelná choroba
- období zhoršení a zlepšení (remise, relaps)
- chronicky aktivní průběh
- trvale progresivní průběh
- CD typ A (agresivní, perforující), typ B (stenozující)
- malabsorpční syndrom (anemie, osteoporóza, deficity vit, stopových prvků...)
- abscesy, ileus, perforace střeva, píštěle, krvácení

CD - léčba

- závisí na typu choroby, rozsahu postižení, trvání, přítomnosti či nepřítomnosti píštělí a abscesů
- obecně : aminosalicyláty, kortikoidy, imunosupresiva, antibiotika, enterální výživa, parenterální výživa, chirurgická resekce

CD – nutriční aspekty

-
- Vzhledem k častému postižení tenkého střeva a dlouhému průběhu choroby, vzniká sekundární malabsorpční syndrom se všemi důsledky.
  - marantická podvýživa u CD častá
  - laboratorní příznaky deficitů (anemie, Fe, Zn, chol, Se, folát, osteoporóza...)
  - nutriční sledování důležité
  - problematika stavů po resekci střeva
  - TI – malabsorpce vit B12, žl. kyseliny – průjemy, oxalátová lithiasa, malabsorpce tuků, vit rozp. v tucích
  - tlusté střevo – průjemy
  - tenké střevo dle rozsahu až syndrom krátkého střeva

CD – výživová doporučení

- v období klinické remise u pacientů bez resekce střeva – pestrá strava dle zásad zdravé výživy, jednotlivé potraviny dle tolerance, vhodný doplněk acidum folicum, Zn, Se, Fe (dle hladiny)
- v období remise u pacientů po resekci TI stejně jako shora + omezení oxalátů (kakao, čokoláda, cocacola, špěnát, reveň), vit B12 i.v. á 4 týdny, vit ADEK vhodné substituovat p.o.
- význam glutaminu
- význam omega3 mastných kyselin (rybí olej)

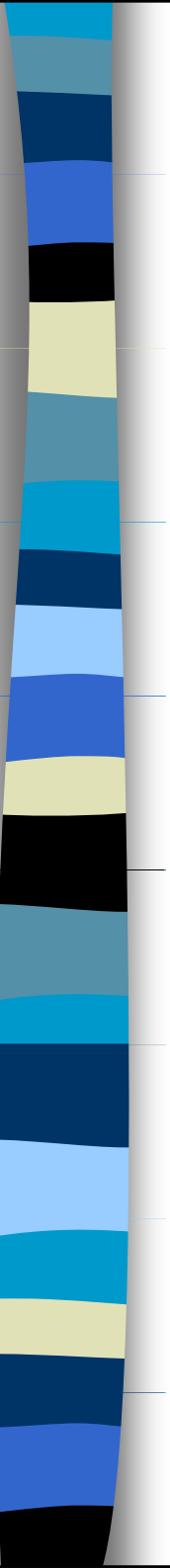
CD – výživová doporučení

- Enterální výživa
- kontinuální sondou x popíjení (sipping)
- polymerní, oligomerní
- využití nutriční a léčebné (bowel rest)
- dlouhodobá
- všude tam kde není KI
- Parenterální výživa kompletní
- při KI EN – ileus, píštěle (6 týdnů), krvácení
- příprava před chirurgickým výkonem (min 7 dní)
- 30-35 kcal/kg, 1–1,5g AK/kg, 4-6g G/kg, 1-1,5gT/kg
- suplementace K, Mg, P, Zn, Fe, vit.

Crohnova choroba

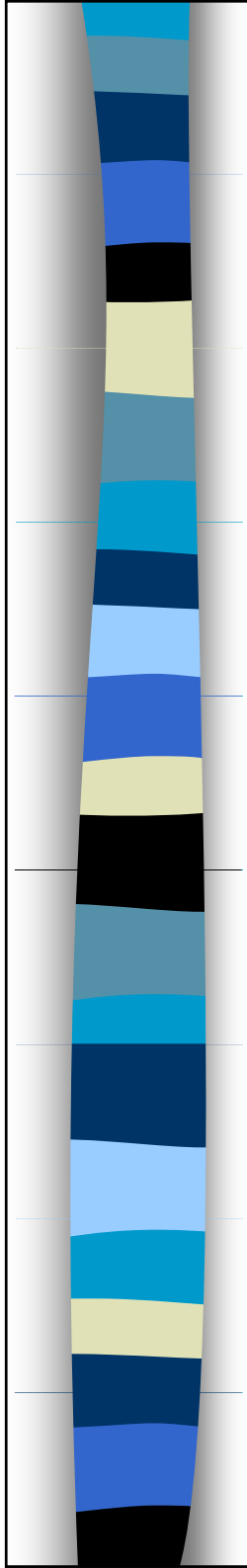
Endoskopický nález

Irrigografie –
píštěl a segmentární
postižení

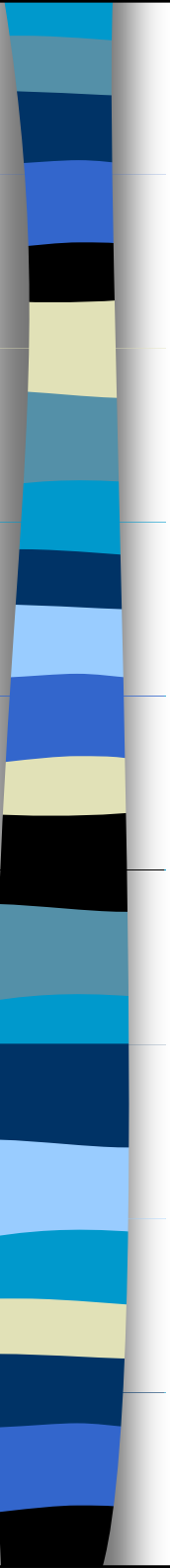

Nespecifické střevní záněty

Rtg obraz ileozního stavu

Výživa a onemocnění jater

Tuk

systemové řečiště

Potrava

sval, tuk

Glykogen

Glukoza

glukoneogeneze

AK, laktát, glycerol
fruktoza, galaktoza

MK

AcetylCoA

Škrob
Laktoza

C.C.

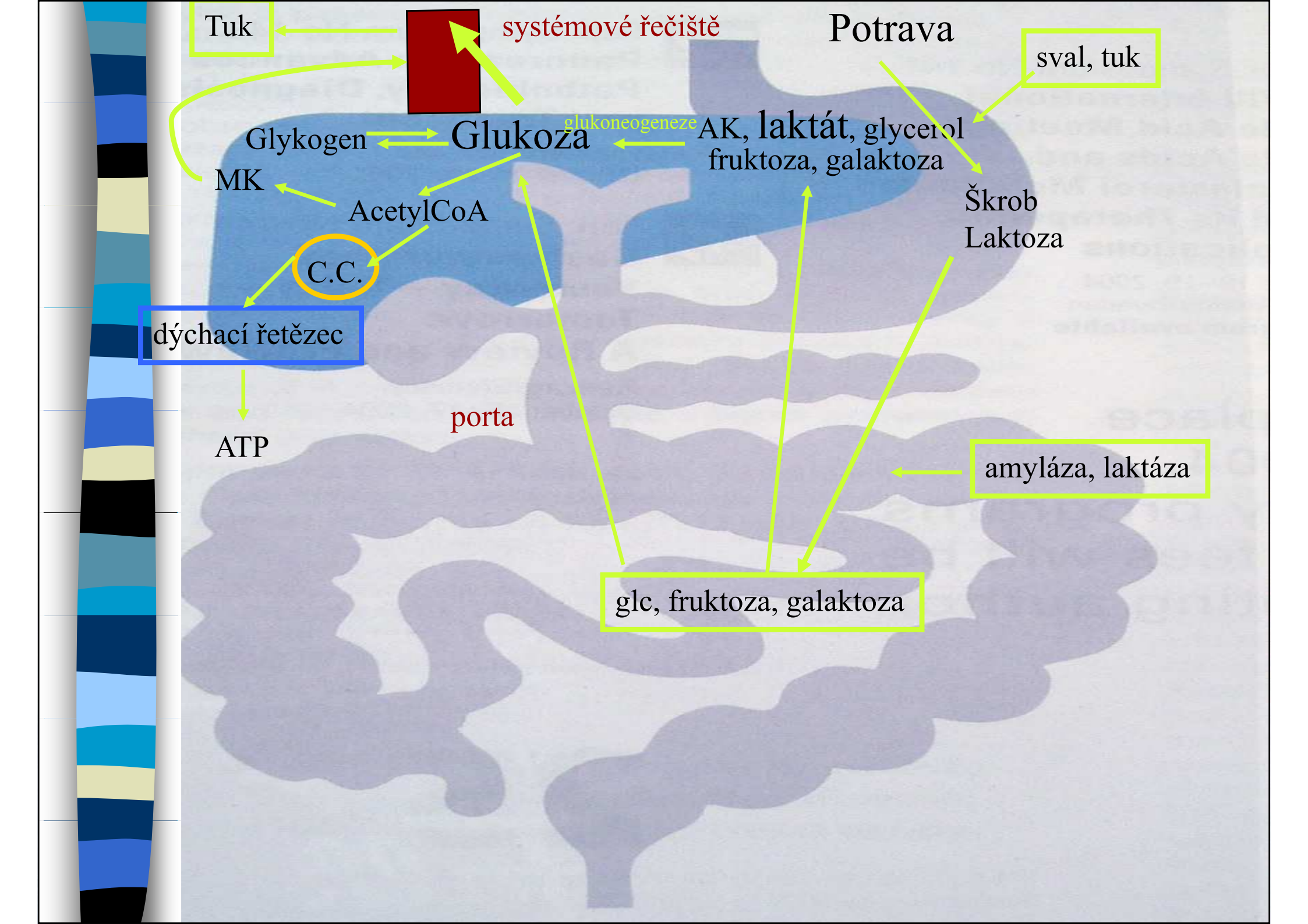
dýchací řetězec

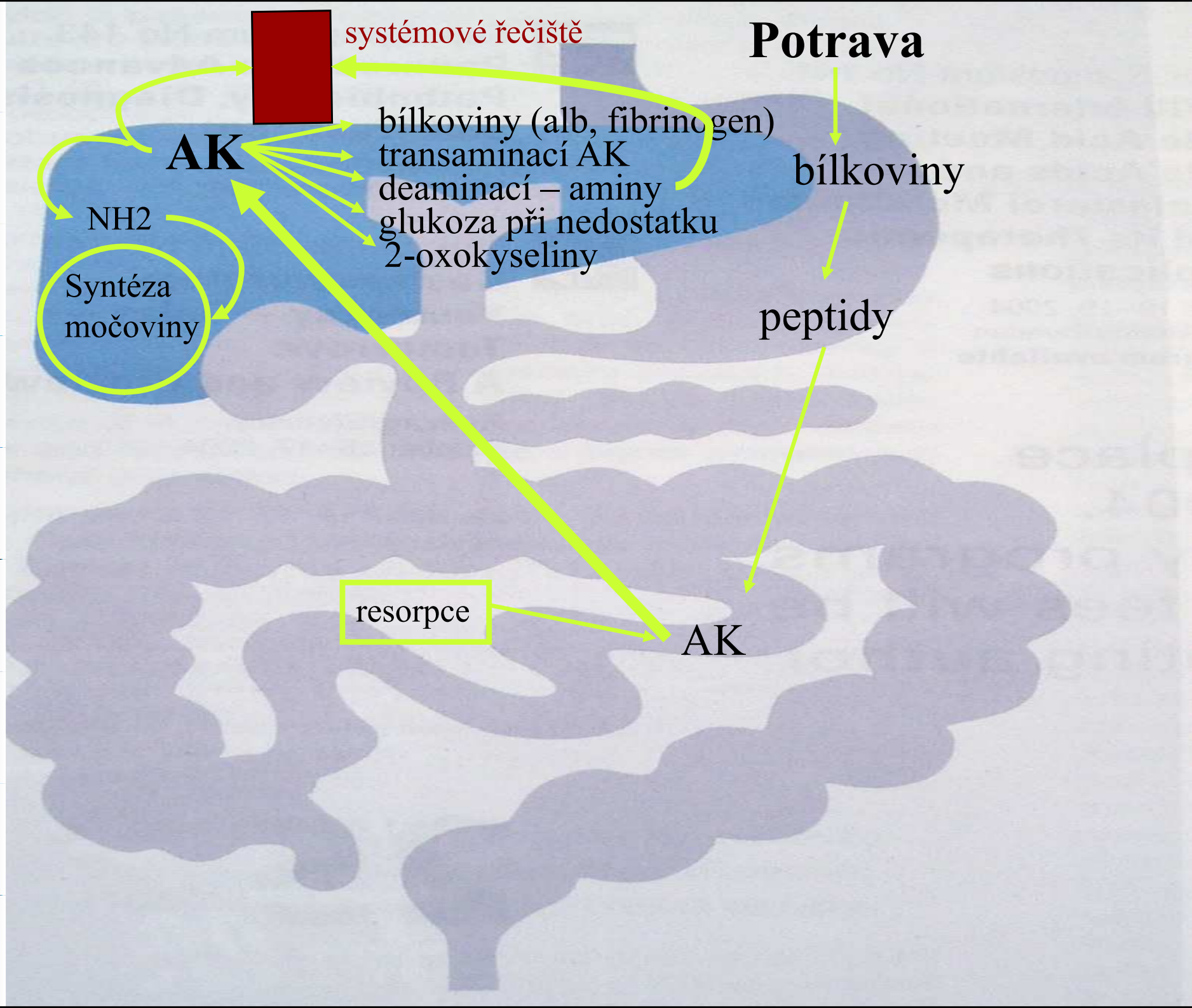
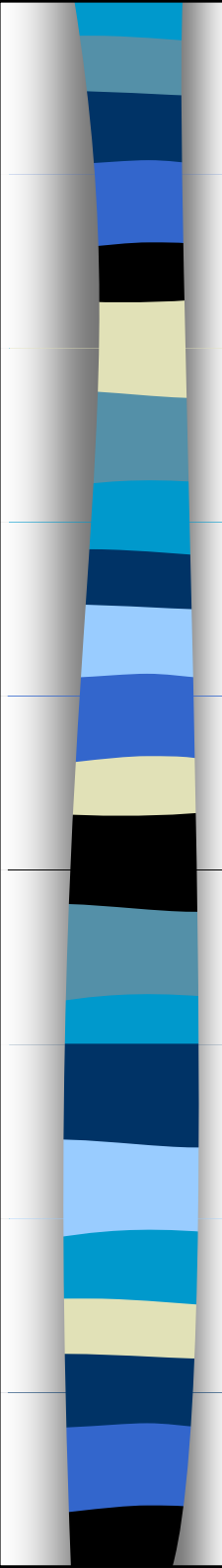
ATP

porta

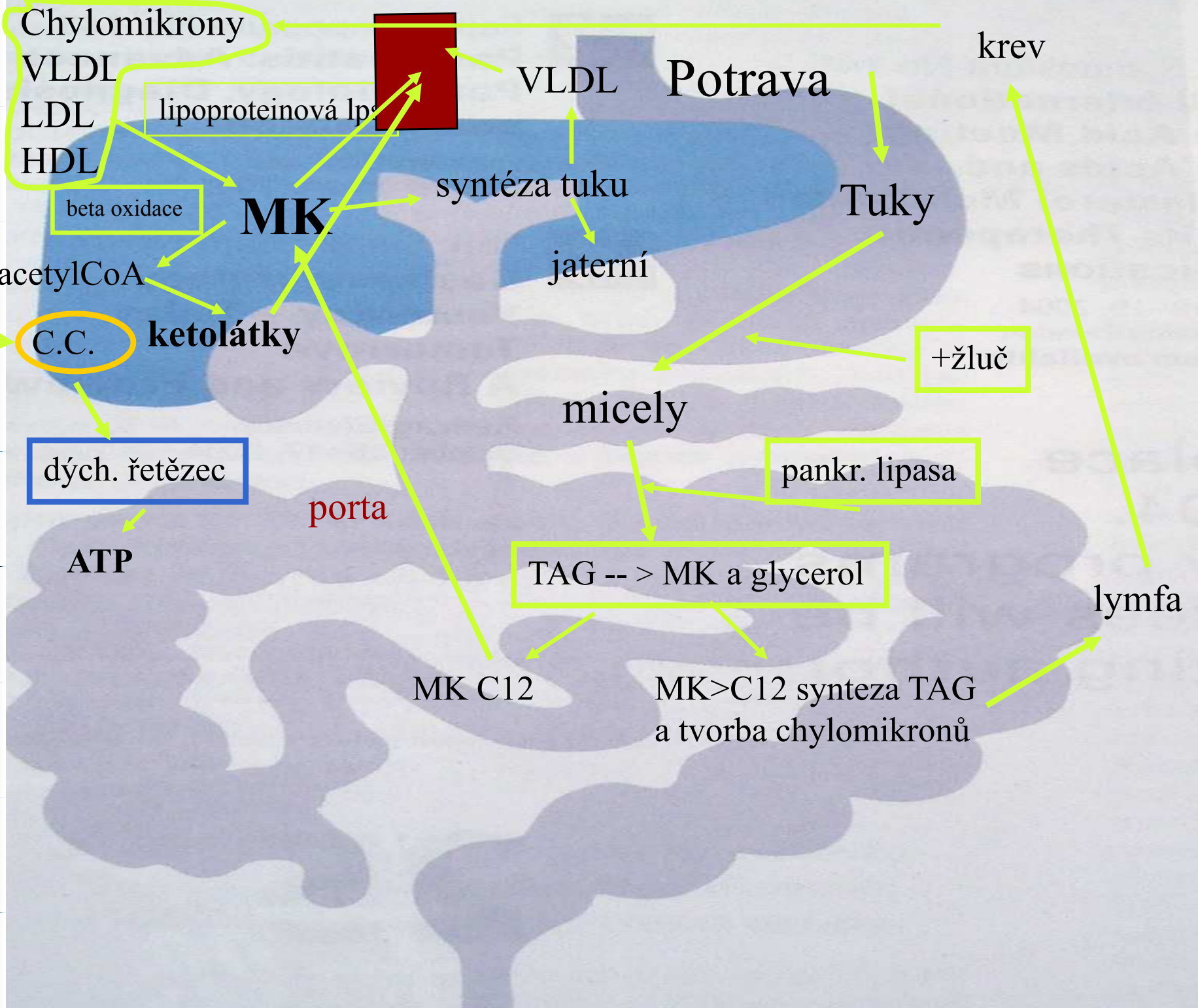
amyláza, laktáza

glc, fruktoza, galaktoza

Onemocnění jater

■ funkce jater :

- metabolická – centrální laboratoř lidského těla – intermediární metabolismus
- syntetická (plazmatické bílkoviny, koag. faktory, apoproteiny, žl. kyseliny)
- detoxikační
- exokrinní (žluč) a endokrinní působky

■ Poškození jater

- akutní – selhání jaterních funkcí v průběhu dnů až týdnů
- chronické – selhání funkce v průběhu měsíců až roků

Onemocnění jater

- **Infekční poškození**
  - virová hepatitida A,B,C,D,E,G
  - hepatotropní viry CMV, EBV
  - Leptospiroza
- **Toxické poškození**
  - Alkohol
  - Léky (Paralen, ATB. HAK)
  - toxické látky (barvy, aceton...)
- **Vlastní jaterní choroby**
  - PSC, PBC, autoimunitní hepatitidy
  - Wilsonova choroba
  - nádory primární, sekundární

Onemocnění jater

■ Příznaky postižení jater

- žloutenka – ikterus
- nechutenství, „dyspepsie“
- nevykonnost, slabost, spavost – nespecifické příznaky
- otoky
- pavoučkové névy, svědění kůže, prořídnutí vlasů
- pavoučí habitus
- úbytek svalové hmoty, úbytek tuku
- ascites
- jícnové varixy
- caput medusae
- krvácivé projevy
- příznaky z CNS, psychiatrické příznaky

Onemocnění jater

- Laboratorní známky jaterního poškození
- zvýšení bilirubinu, ALT, AST, GMT, ALP
- snížení albuminu
- prodloužení INR
- anemie makrocytární
- pokles krevních destiček, leukocytů
- zvětšení jater a slezina na sono a CT, změna struktury jater
- význam jaterní biopsie

Onemocnění jater

■ Akutní jaterní selhání

- etiologie různá viz výše
- náhlý rozvoj s rychlým rozvratem vnitřního prostředí
- **hypoglykemie**, metabol. acidoza, hypoxie, porucha koagulace, oligurické selhání ledvin, hepatorenální syndrom
- **porucha syntézy močoviny** - encefalopatie (NH₃)
- **porucha proteosyntézy** (alb, prealb, koag. faktory)
- **změna metabolismu AK** (nárůst aromatických, pokles VLI)
- **změna metabolismu lipidů** (chol, EPL, MK)

Malnutrice kombinovaná při poruše utilizace C,T a syntézy proteinů, poruše digesce a absorpce

Onemocnění jater

■ Chronické jaterní selhání

- postupný vývoj změn v průběh měsíců až roků
- deficiency vitaminů s stopových prvků (P, Zn, B1, B6)
- vliv alkoholu (1g etanolu = 30kJ)
- porucha resorpce živin při defektním složení žluči (malabsorpce tuků, ADEK)
- v důsledku podobný efekt jako akutní selhání s poruchou utilizace substrátů energetických včetně poruchy syntézy cholesterolu a poruchy syntézy proteinů

Malnutrice

Onemocnění jater

- Diagnostika malnutrice u jaterních chorob
- selhávají klasické indikátory (alb, BMI, chol, Zn)
- vhodné – obvod paže, kožní řasa nad tricepsem
- znalosti metabolických souvislostí
- **Nutriční intervence**
- bílkoviny z části rostlinného původu 1,3-1,5g/kg
- rozvětvené AK (ketolátky)
- tuky - neomezovat! regenerace hepatocytu MK!
- cave riziko hypoglykemie min. 2g/kg/d rovnoměrně
- omezení příjmu sodíku (40mmol/d)
- fermentabilní vláknina převedení hnilobných procesů na kvasné
- enterální výživa v dávce 30-35kcal/kg, vláknina
- ADEK

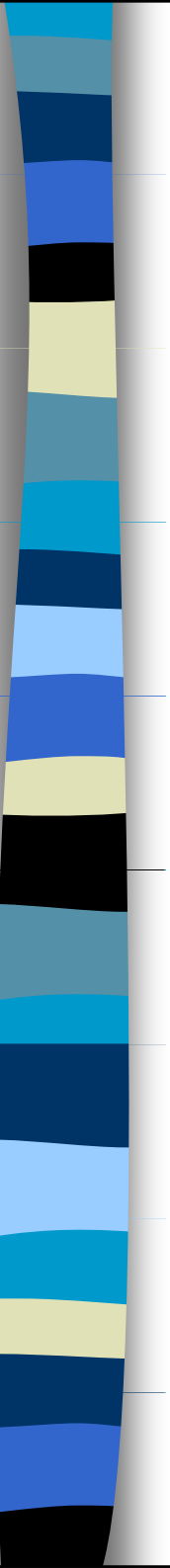

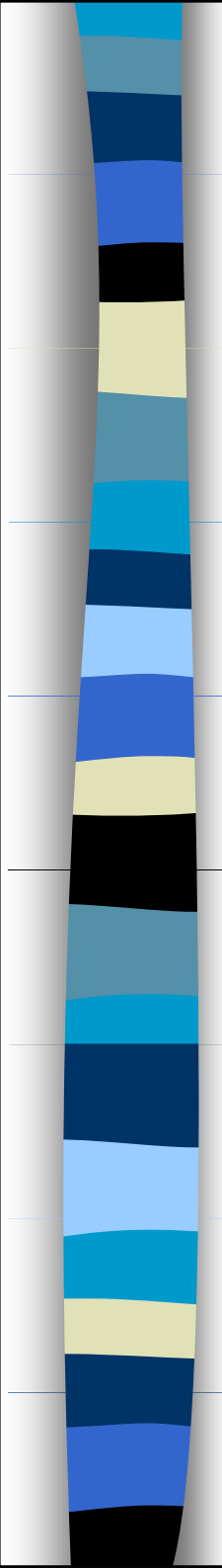
Onemocnění jater

- Nutriční intervence cesta podání
- enterální cesta podání výhodnější při intoleranci TPN
- parenterální výživa u fulminantního jaterního selhání

Onemocnění slinivky

Akutní pankreatitida

-
- Etiologie
    - biliární (40%)
    - alkoholická (40%)
    - jiná (20%)
  - Typ postižení
    - edematozní intersticiální pankreatitida - lehká. 80% všech pankreatitid, 20% mortalita
    - hemoragická nekrotizující pankreatitida - těžká. 20% všech pankreatitid, 80% mortalita

AP - diagnostika

■ Anamnéza

- dietní chyba (exces v jídle, alkoholu)
- fyzická zátěž
- biliární koliky v minulosti
- tupý úraz břicha
- léky

■ příznaky

- prudká bolest břicha, někdy až šokující, vyzařující do zad, úleva v předklonu (NPB)
- zvracení
- tachykardie, opocení, prešokový stav

AP - diagnostika

■ Laboratoř

- AMS - S,U - zvýšena
- CRP (pod 150 mg/l lehká CP)
- Bilirubin, JT
- Leukocyty
- Calcium

■ Zobrazovací metody

- rtg S+P, břicha
- sono břicha
- CT břicha
- ERCP (endoskopická retrográdní cholangiopankreatografie)

AP - léčba

- Každou pankreatitidu léčit jako těžkou!!
- Nic p.o.!
- Vodní resuscitace - 8 -15l krystaloidů v prvních 24 hodinách (sledování diurézy, CVT, klinický stav)
- Analgetika
- Prokinetika, H2 blokátory
- úprava iontových dysbalancí (K, Ca, P, Mg)
- ERCP do 48 hodin u biliární pankreatitidy
- ATB při teplotách, nekrozách, zn. zánětu

AP -léčba a nutriční intervence

- Kdy?
  - Po více jak 3 dnech nulového příjmu p.o. bez vstupních známek malnutrice
  - ihned pokud jsou přítomny známky malnutrice
  - BMI méně jak 18
  - váha nižší než (ideální váha - 10%) ($IV = \text{výška} - 100$)
  - váhový pokles 10% za 6 měsíců (event. 5% za 1 měsíc)
  - biochemie: alb, CB, chol, Zn, funkční změny, kožní změny
- ↓
- enterální či parenterální nutriční intervence

AP -léčba a nutriční intervence

- Kdy?
  - Po více jak 3 dnech nulového příjmu p.o. bez vstupních známek malnutrice
  - ihned pokud jsou přítomny známky malnutrice
  - BMI méně jak 18
  - váha nižší než (ideální váha - 10%) ($IV = \text{výška} - 100$)
  - váhový pokles 10% za 6 měsíců (event. 5% za 1 měsíc)
  - biochemie: alb, CB, chol, Zn, funkční změny, kožní změny
- ↓
- enterální či parenterální nutriční intervence

AP - nutriční intervence

■ Bez malnutrice

- 3 dny 150g - 200g glukózy za 24 hodin
- následně dle vývoje AP :
- při příznivém vývoji: postupné zatížení stravou
- při nepříznivém vývoji: přechod na TPN a EN
- při komplikovaném průběhu: postupný přechod TPN na EN

■ S malnutricí

- TPN ihned po přijetí
- postupně dle vývoje AP dieta či EN

AP - nutriční intervence

- Složení výživy
- energie: 25-35kcal/24hod
- AK: 1,2-1,5g/kg
- sacharidy: 3-4g/kg
- tuky 0,5-1,5g/kg

AP - komplikace

■ Lokální

- nekroza pankreatu, peritonitida, absces, pseudocysta, absces d.b., fluidothorax, cholecystitis

■ Celkové

- sepse
- pneumonie, ARDS
- selhání ledvin
- šok
- stresivý diabetes

Chronická pankreatitida

- Chronicky probíhající zánět postihující exokrinní a endokrinní část žlázy s postupným nahrazením funkčního parenchymu vazivem s kalcifikací

- etiologie

- alkoholická
- pozánětlivá
- infekční
- hereditární
- idiopatická

Chronická pankreatitida

■ Patogeneze

- kalcifikující
- obstruktivní
- tvorba pseudocyst
- recidivující exacerbace - charakter AP

■ Příznaky

- průjem (steatorea)
- váhový úbytek
- bolesti břicha
- dyspepsie

CP - diagnostika a léčba

- Anamnéza
- klinické vyšetření
- zobrazovací metody (rtg, sono, CT, ERCP, MRCP)
- laboratoř (elastasa ve stolici, AMS)
- Léčba
  - dietní opatření (omezení tuků, kvalitní bílkovina)
  - pankreatické enzymy
  - analgetika
  - prokinetika
  - operace (analgetická, drénážní, resekční)
  - inzulin při diabetu
  - stopové prvky, vitamíny

Syndrom krátkého střeva-SBS

- Stav kdy střevo, vzhledem ke zkrácení délky, není schopno zajistit adekvátní příjem makro a mikronutrientů včetně vody pro normální funkci a eventuální vývoj a růst organismu
- příčiny
  - Crohnova choroba (20%)
  - cévní postižení - tromboza či embolie a. mezenterica s nutností rozsáhlé resekce pro nekrozu střeva (40%)
  - ostatní (nádory, úrazy, amyloidoza)

SBS

- Rozsah resekce a resekovaná část střeva rozhodují o nutnosti nutričních intervencí
- Význam přesné objektivizace zbytku střeva, operační protokoly
- Obecně je lépe tolerována resekce jejunum
- Ileum přebírá funkci jejunum
- Pokud po resekci zůstává 100-150 cm ileum a kolon pacienti nevyvinou malabsorpci
- resekce 50 cm ileum je dobře tolerována
- resekce 50-100 cm TI vede k malabsorpci vit B12 a žl. kyselin (u pac. s kolon vznikne cholereický průjem)

SBS

- Resekce více jak 100 cm TI vede k malabsorpci tuků s vývojem steatorei v důsledku malabsorpce žl. Kyselin
- ztráta Bauhinské chlopně vede k urychlení TT a bakteriální kontaminaci střeva (dekonjugace žl. Kyselin - zhoršení vstřebání tuků, spotřeba vit B12)
- délka jejuny je důležitá pro vodní rovnováhu
- obecně nevyžadují nutr. Intervenci
- 30-60 cm tenkého střeva při zachování TI a kolon
- 60-100 cm tenkého střeva po pravostranné hemikolektomii
- více jak 100cm tenkého střeva při jejunostomii

SBS klinický průběh

- **Pooperační 0-14 dní**
  - infúzní léčba často TPN, hypersekreční průjmy
- **Subakutní 1-3 měsíce**
  - zatěžování střeva, adaptační fáze, infúze, dieta, enterál
- **Chronické stadium 3-12 měsíců**
  - regenerace, často bez nutnosti infúzní léčby
  - pozn. regenerace až 5 let

SBS nutriční intervence

- Při zachování kolon výhodná dieta s vlákninou a cukry - fermentace bakteriemi v tlustém střevu - SCFA (500kcal). Omezení tuků méně jak 25% E, MCT max 15g/d
- Při nepřítomnosti kolon výhodné obohacení diety tuky zejména ve formě MCT (45-50% E), v přítomnosti kolon by vyprovokovaly průjemy!!
- TPN
- i.v. hydratace
- Enterální výživa polymerní, oligomerní, totální, noční, popíjení
- rehydratační roztoky perorální
- eliminace laktozy! (20g laktozy v jogurtu)
- cholestyramin při MAS žl. Kys. (méně jak 100cm TI zachovalé kolon)

SBS nutriční intervence

- CaCO_3 - prevence vzniku osalátových kamenů
- vit B12 při resekci TI
- ADEK p.o. substituovat
- omezení oxalátů (listová zelenina, kola, čoko, kakao)
- Zn 25mg/d + 100mg/l střevního sekretu
- Fe parenterálně při resekci prox. Střeva
- Mg jako Magnonate
- E 40-60kcal/kg
- B 1,5-2g/kg
- T viz výše
- C 6g/kg
- léčba průjmu (Smecta, Loperamid, Kodein, opiová tinktura, octreotid, PPI)
- pankreatická substituce, utlumení sekrece žaludku (PPI)